

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์นั้น ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ถือว่ามีความสำคัญจะต้องมีคุณสมบัติหลายอย่าง ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคุณสมบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่น และเป็นผู้ตามที่ทำให้ความร่วมมือ เพื่อที่จะได้นำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีเอกภาพ ผู้นำที่จะนำบุคคลอื่นนั้นพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ยิ่งองค์กรมีขนาดใหญ่เท่าใดความสำคัญของผู้นำที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัว กลุ่มใดได้ผู้นำดีสมาชิกในกลุ่มก็พลอยดีไปด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้ากลุ่มใดได้ผู้นำที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบกับความลำบาก แม้ในทางพระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญในเรื่องผู้นำ ดังพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับผู้นำว่า^๑

“เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์ เมื่อฝูงโคข้ามแม่น้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข”^๒

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

พระสังฆาธิการมีคือ ผู้นำของคณะสงฆ์หน้าที่ในการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการ

^๑ พระยุดธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), (๒๕๔๗), หน้า ๕๐-๕๑

^๒ อัง. จตุกก (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖

พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัยพระสงฆ์หรือพระสงฆ์สำคัญ เนื่องจากพระสงฆ์หรือพระสงฆ์สำคัญเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะ พระสงฆ์หรือพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๓

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาและเป็นศูนย์รวมของประชาชน วัดซึ่งมีผู้บริหารคือเจ้าอาวาสเป็นผู้คอยดูแลบริหารจัดการกิจการต่างๆ ภายในวัดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ภายในวัดจะประกอบด้วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้ปกครองสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายใต้บังคับบัญชา รวมถึงลูกศิษย์วัดซึ่งอาศัยอยู่ในวัด โดยเจ้าอาวาสจะต้องเอาใจใส่เป็นภาระในการอบรม ดูแล สั่งสอนให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบคำสั่งของมหาเถรสมาคม บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล บริหารกิจการภายในวัดให้บรรลุตามเป้าหมาย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บทบาทของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน นอกเหนือจากการให้การศึกษา อบรม สั่งสอน พระธรรมวินัยอันเป็นบทบาทหลักแล้ว ยังมีบทบาทอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น การประกอบพิธีกรรม ทางศาสนา การพัฒนาคน การพัฒนาสังคม ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า สถาบันศาสนามีบทบาทสูงในการหล่อหลอมกล่อมเกลาคือความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสังคมไทย การที่วัดจะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของ เจ้าอาวาส ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ คือ ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ทำงานภายในวัด ทำทัณฑ์บน หรือขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งของเจ้าอาวาส ซึ่งสั่งโดยชอบด้วย พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่ง ของมหาเถรสมาคม หน้าที่และอำนาจดังกล่าวนี้ มีปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ โดยรวมแต่ถ้าจะให้กล่าวโดยละเอียดย่อยออกไป คงเป็นการยากเพราะมีหน้าที่มากมายเหลือที่จะบรรยายให้สิ้นสุดได้

บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในสังคมไทย ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน วัดจึงเป็นศูนย์รวมประชาชนและมีบทบาทดังต่อไปนี้

๑) เป็นสถานศึกษา ๒) เป็นสถานสงเคราะห์ ๓) เป็นสถานพยาบาล ๔) เป็นที่พักคนเดินทาง ๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านพบปะสังสรรค์ ๖) เป็นสถานที่บันเทิง ๗) เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ๘) เป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรม ๙) เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้

^๓ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสงฆ์หรือพระสงฆ์ว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

ร่วมกัน ๑๐) เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม

ปัจจุบันนี้บทบาทของวัดและพระสงฆ์เริ่มสูญหายไป เพราะความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทยเมื่อประมาณ ๗๐-๘๐ ปีที่ผ่านมา เริ่มจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทมากบ้างน้อยบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่ละสังคม โดยเฉพาะในชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลมาก ๆ พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทหลายอย่างเหมือนเดิม และเป็นความจริงที่ว่าคนไทยเกือบทุกคนจะต้องกลับเข้าสู่วัดอีกครั้งหนึ่ง ในวาระสุดท้ายของชีวิต กล่าวคือ เมื่อทุกคนถึงแก่กรรมลง โดยทั่วไปต้องไปทำพิธีฌาปนกิจศพที่วัด

อำเภอตากฟ้า นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมดีในระดับหนึ่ง วัดในอำเภอตากฟ้ามีจำนวน ๕๓ แห่งใน ๗ เขตตำบลการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีความจำนวนมากพอสมควร การบริหารวัดในเขตอำเภอตากฟ้า ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก เนื่องจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสยังขาดองค์ความรู้ที่จะสนับสนุนการทำงาน เช่น ด้านการปกครอง พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายวัด เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดบางวัด ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ทำให้พระภิกษุสามเณรซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาขาดความเคารพเอื้อเฟื้อต่อเจ้าอาวาสผู้ปกครอง และประชาชนเข้ามามีบทบาทครอบงำกิจการของวัดจนทำให้เกิดปัญหาขึ้นในบางวัด ด้านการศึกษา ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร เนื่องจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสยังขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ทำให้ไม่สามารถบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ในด้านการสาธารณูปการก็เช่นกัน ยังขาดการบูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงพัฒนาเสนาสนะ อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนผู้ที่เข้ามาบำเพ็ญกุศลในวัด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึง มีความประสงค์จะทำวิจัย เรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลหรือเอื้อต่อการปฏิบัติงานวัดให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง แก้ไขนโยบายในการบริหารงานคณะสงฆ์สืบต่อไป

๑.๒ วัดอุประสงค์ในการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ทิศนะต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน หรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหลักภาวะผู้นำ และทฤษฎีทางตะวันตก ใน ๒ ด้าน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ พระภิกษุในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๓๙๕ รูป^๔

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ๗ ตำบล คือ ตำบลตากฟ้า ตำบลสุขสำราญ ตำบลลำพยนต์ ตำบลอุดมธัญญา เขต ๑ ตำบลอุดมธัญญา เขต ๒ ตำบลพุนกยูง และตำบลหนองพิกุล-เขาชายธง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๖ เดือน

^๔ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอตากฟ้า, บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณร และศิษย์วัด ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔, (จังหวัดนครสวรรค์ : สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอตากฟ้า วัดถ้ำพรสวรรค์, ๒๕๕๔).

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระภิกษุที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระภิกษุที่มีตำแหน่งต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระภิกษุที่มีระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระภิกษุที่มีระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระภิกษุที่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑). ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติผู้เป็นหัวหน้าองค์กร หรือหัวหน้าเจ้าคณะ ผู้ปกครองซึ่งได้รับการแต่งตั้ง หรือยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้า ผู้เป็นหัวหน้าต้องรู้จักแก้ปัญหา และอุปสรรค สามารถปลดเปลื้องความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาให้หมดหรือทุเลาเบาบางลงได้

๑.๖.๒). สัปปริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการ ของบุคคลสมบูรณ์แบบที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรม ๗ ประการ ดังนี้

๑) ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เช่น รู้จักว่าการทำความดีเป็นเหตุแห่งความสุข ความขยันเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ

๒) อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล เช่น รู้จักว่าความสุข เป็นผลแห่งการทำความดี ทุกข์เป็นผลแห่งการทำความชั่ว

๓) อิตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ ต้องรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า เรามีชาติ มีเพศ มีตระกูล ยศ ศักดิ์ สมบัติ บริวาร ความรู้ความสามารถ กำลัง ความถนัด และคุณธรรม แค่นี้เพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภavnนั้นๆ และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

๔) มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอดีเช่นในการแสวงหาเครื่องยังชีพก็ต้องแสวงหาในทางที่ชอบธรรม

๕) กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจกระทำหน้าที่การงานต่างๆ

๖) **ปรีชาญาณ** ความเป็นผู้รู้จักบริษัท ประชุมชน และสังคม ว่าสังคมใดควรที่จะเข้าไปร่วมด้วย ต้องทำตัวเข้ากับสังคมได้โดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

๗) **บุคคลปรีชาญาณ** ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล รู้ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอริยาคัย ความสามารถ คุณธรรมและรู้ที่จะปฏิบัติตนต่อบุคคล

๑.๖.๓). เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการผู้ดำรงตำแหน่งปกครองวัดในแต่ละวัดที่อยู่ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย และพัฒนาวัดที่ตนปกครอง

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบทัศนะของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์